

“BIOLOGIYANING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 2023-yil 25-noyabr.

SACHRATQI (*CICHORIUM INTYBUS L.*) O‘SIMLIGINING DORIVORLIK XUSUSIYATLARI VA TABOBATDA QO‘LLANILISHI

Abdullayeva Gulnoza Komiljonovna

Termiz davlat pedagogika instituti

Biologiya va uni o‘qitish metodikasi kafedrası o‘qituvchisi

Abduraxmonova Durdona

Termiz davlat pedagogika instituti biologiya ta’lim yo‘nalishi talabasi

Email.abdurahmonovadurdona840@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada sachratqi (*Cichorium intybus L.*) o‘simligining bioekologik belgilari, tuzilishi va dorivorlik xususiyatlari yoritilgan. Turli tuman o‘simliklar orasida sachratqi o‘simligi dorivorlik xususiyati bilan ajralib turadi va tibbiyotda o‘ziga xos o‘rniga ega.

Kalit so‘zlar: Sachratqi, *Cichorium intybus L* inulin, qimmatbaho o‘simlik, glikozid, intiben, oqsilmoddalari, polisaxaridimulinvitaminlar, organik kislotalar, kaliy, qandli diabet, moddalar almashinuvi, dorivorlik.

Аннотация: В статье описаны биоэкологические особенности, строение и лечебные свойства растения *cichorium intybus L.*. Среди различных окружающих растений это растение является лекарственным.

Ключевые слов: Сахратки, *Cichorium intybus L* инулин, ценное растение, гликозид, интибен, белковые вещества, полисахариды, витамины, органические кислоты, калий, диабет, обмен веществ, лекарство.

Annotation The article describes the botanical structure and medicinal properties of the *cichorium intybus* (*Cichorium intybus, L.*).

Among the various regional plants, this plant is distinguished by its medicinal properties and has its own place in medicine.

Key words: Sachratqi, *Cichorium intybus L* inulin, valuable plant, glycoside, intiben, protein substances, polysaccharide inulin, vitamins, organic acids, potassium, diabetes, metabolism, medicine.

Sachratqi, oddiy sachratqi (*Cichorium intybus L*) – murakkabguldoshlarga mansub ko‘p yillik begona o‘t, yoki ikki yillik (madaniy nasllar uchun) o‘tsimon o‘simlik, ildizi uzun bo‘lib barcha a‘zolarida latsiferlar mavjud. Poyasi tik, navolaksimon, yashil yoki zangori-yashil, ozmi-ko‘pmi shoxlangan. Balandligi 15-150 sm pastki qismi oqtukli o‘simlik. Shoxlarniko‘p inchakuchliegilgan, chiqishiga nisbatan qalinroq, tukyokijin galaksochli, ko‘pincha yalang‘och yoki deyarli yanalg‘och tepada deyarli bargsiz ko‘rinadi, chunki bu yerda burglar kichikdur.

Bazal barglartekis-pinnattarзда butunga bo‘linadi, chekka bo‘ylab ko‘p yoki kamroq tishli bo‘lib, asta-sekin poyalarda torayib boradi, poyasi soni nisbatan kam. Yevropa mamlakatlarida dorivor ekin sifatida ekiladi. Odatda o‘tloqlarda, o‘rmonbo‘shliqlarida o‘tloqliyon bag‘irlarda ko‘pincha o‘t sifatida cho‘l yerlarda, dalalarda, yo‘llar yaqinda aholipunktlarib yaqinda o‘sadi.

“BIOLOGIYANING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 2023-yil 25-noyabr.

Yutimizda sachratqi o'simligi asosan sug'oriladigan ekinlar orasida bedalarda juda ko'p uchraydi. Sachratqi o'simligi mart-may oylarida o'saboshlaydi iyul-oktyabroylariga chagullaydi va meva hosil qiladi.

Urug'dan ko'payadigan o'simlikdir. Sachratqi o'simligining ildizida 20% gacha insilun bor. Bundan tashqari sachratqi o'simligining ildizi va barglarida ko'pmiqdorda (11% gacha) polisaxaridlar, insulin, oqsil moddalari (4%), gilikozyd intebelin, ularga o'ziga xos ochiq tam vitaminlar mavjud. Organik kislotalar vitaminlar-tiamin, riboflavin, askorbin kislotasi, karotin; Humar inglikozidlari gullarda topilgan, sutlisharbat taachchiq moddalar mavjud (laktosin, laktu hopikrin va boshqalar), urug'larda 15-28% yog'li yog' mavjud, yoshbarglar dakarotin, askorbin kislotasi (0,08% gacha), inulin, kaliy tuzlari bor.

Qandli diabetda kraxmal yoki qando'rniga ishlatiladi, ovqat hazm qilish va yaxshi tinchlantirishga yordam beradi. Sachratqi o'simligin va taloq a'zolari bezovta qilganda ham iste'mol qilish tavsiya etiladi. Sachratqi o'simligi yurakuchun ham foydalidir. Sachratqi o'simligining to'pgullari yurakning normal faoliyatida samarali vosita hisoblanadi. Bundan tashqari sachratqi o'simligi isitman I tushuruvchi sifatida ham keng foydalaniladi. Sachratqi o'simligining yana ko'plab dorivorlik xususiyatlari mavjuddir. Ya'niish tahani ochuvchi, mikrobga qarshi vosita, yallig'lanishga qarshi va jigar va oshqozon ichak trakti kasalliklarini davolashda ishlatilmoqda. Xalq tabobatida ildizidan damlamalar tayyorlanib, teri kasalliklari uchun, hamda moddalar almashinuvini yaxshilash uchun foydalaniladi.

Qo'llash muhim bo'lmagan holatlar.

Sachratqi o'simliginin gildizioksidlarga boy vashunin g uchun buyrak kasalliklari gamoyil bo'lganlar, past qon bosimi, kam qonlik yoki oshqozon yarasi bilan og'rigan odamlarda qo'llash tavsiya qilinmaydi

Xulosa qilib aytganda hozirgi kunda rivojlanayotgan (davlatlarda) zamonda biz tayyor antibiyotiklar bilanbirgalikda tabiiy dorivoro'simliklarga ham ehtiyojimiz bor. Yuqorida keltirganimizdek sachratqi o'simligi dorivor o'simliklar qatoriga kiradi. Hozirgi kunda sachratqi o'simligi dan tayyorlanayotgan tabiiy vositalar ta'sirida organizmda qandli diabet, moddalar almashinuvi ovqat hazm qilish sistemasini yaxshilashda foydalaniladigan tabiiydorivor o'simlik hisoblanadi

“BIOLOGIYANING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR”

Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 2023-yil 25-noyabr.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Cichorium Intybus "Botanikalug'ati" korup. N. I. Annenkov. Sank-Peterburg turi Imp. An 1878-yil XXI 645 p
2. Petrov katog "Broknauzva Efronning entsiklopediklug'ati" Sank-Peterburg 1890-1907-yillar
3. Dualchenko L. G. Kozyakov A. S. Krivenko V. V. "Achchiq-aromatikvaachchiq-xushbo'yo'simliklar" qo'llanma. Mas'ul Ed. K. M. Sytnik K: Naukova Dumka 1989-yil.
4. O'tloqning dorivoro'simliklari M. Izobr. San'at 1993-yil.
5. Daryo.uz.